

Budai Várgondnokság Kht. megbízásából a Budavári Palota ún. Öntőház udvarán, amely a régészeti irodalomban a középkori palota *Keleti falszoros*-aként szerepel. Az udvar felületén a korábbi ásatások során érdemi kutatások még nem folytak (csupán a keleti, dunai zárófal mentén végeztek Gerevich Lászlóék kisebb, a helyreállítás megelőző kutatást), azonban rá vonatkozóan különböző történeti források alapján mégis rendelkezünk információkkal. Török és barokk kori látképek és helyszínrajzok szerint két jelentősebb, É-D-i tengelyű építmény állt rajta: egy hosszabb a Ny-i, egy rövidebb a K-i oldalon. Ezeket a barokk források ágyúöntő műhelyekként, pontosabban *öntőház*-ként nevezik meg. Az ásatások célja az volt, hogy a – régészetileg védett – területen eleve valószínűsíthető épület- és egyéb régészeti maradványok jellegét, elhelyezkedését, állagát pontosabban megismerhessük, úgy a további kutatásokra, mint az esetleges beépítés lehetőségére tekintettel.

A helyszínen két szelvényt nyitottunk: egy megközelítőleg négyzetes alaprajzút a délkeleti sarokban (1.) és egy nyújtott téglalap alakú, szélesebb kutatóárok jellegűt az udvar közepe táján K-Ny-i irányban (2.). Mindkét szondázó szelvény pozitív eredményt hozott, bár az 1. szelvény felületének jó részét a Várkertbazár lépcsőházának maradványai foglalják el. Különösen érdekes építészeti maradványok, különböző korú és szintű, többnyire észak-déli irányú falazatok kerültek napvilágra az udvar felületét kelet-nyugati irányban átvágó 2. számú kutatóárokban. E szelvény Ny-i oldalán nem sokkal a felszín, illetve a modern planírozó feltöltés alatt olyan falalapozás tűnt elő, amely nyilvánvalóan a *nyugati öntőházhoz* tartozott, azonban sem akkor, sem később nem tudtuk egyértelműen megállapítani, hogy az épület Ny-i vagy K-i falához tartozott-e. Már ekkor sikerült azonosítani viszont a *kelethebbi öntőház* mindkét hosszfalának maradványait, a hozzájuk tartozó padlószintekkel együtt. Ezek alapján az épület külső szélessége 11,30 m, a belső 9,30 m körül volt. Még érdekesebbnek bizonyult azonban az ezen a műhelyépületen belül, a K-i oldalon, a padlószintje alatt jelentkező, tehát korábbi észak-déli falazat, amelyben egy *kapuzat* eredeti helyzetben lévő déli oldalát, *kerékvetőkövét* és perselykövét sikerült megtalálni. A korábbi épület esetében a kapu nyitási irányából mindössze arra következtethettünk, hogy annak belső tere keletre, a dunai zárófal felé helyezkedett el. Errefelé azonban a keleti öntőház épület keleti falán túl további falra már nem bukkantunk, így felmerült, hogy az épület hátsó fala – a viszonylag nagy távolság (11 m, észlehető belső osztás nélkül!) ellenére – maga a dunai zárófal lehetett. Szilárd padlószintet a keletre átvágott „belső” térben nem sikerült meghatározni, s így valószínű, hogy itt valamiféle alárendelt funkciójú épületről, pl. raktár, van szó. Ezt támogatta az is, hogy kapuja kerékvetőkövével készült, azaz kocsi átjárását biztosította.

Mivel mind a keleti öntőház, mind a korábbi, kerékvetőköves falazat esetében felmerült a műemléki bemutatás lehetősége, s mivel ez a beépíthetőséget is be-

folyásolja, feltétlenül szükségessé vált a két építmény kontúrjainak mind teljesebb tisztázása. Ennek céljából a megrendelővel egyetértésben a szondázó kutatás folytatása mellett döntöttünk. Az udvar teljes feltárása a felület nagysága miatt egyelőre nem merült fel.

A szondázások második fázisára végül 1999. november 23. és 2000. május 19. között került sor, a havas, csapadékos időjárás miatt viszonylag hosszúra nyúlt téli szünettel.

A kutatási célokat alapvetően a 2. sz. kutatóárok északi bővítésével, illetve tőle délre, az 1. szelvény felé két további, hasonló irányú, de rövidebb kutatóárok kibontásával szándékoztunk elérni. Bár a munkák a jelzett keretek között indultak, de végül az udvarnak a tervezettnél jóval nagyobb felületét kellett munka alá venni, részben a szelvények szükségessé vált további bővítése, átbontása, részben a környezetükben elengedhetetlenné vált szintszüllyesztések miatt.

Sajnos a keleti öntőház É-i lezáródását a szelvénybővítések ellenére sem sikerült tisztáznunk, mert az a feltárási határon túl helyezkedett el. Megfogtuk viszont a déli végződését. Falainak jellegzetessége, hogy építésükkor nagyszámú korábbi kőanyagot használtak fel bennük.

Az épület alatt végig követni tudtuk a korábbi, „kerékvetőköves” falat, amely déli irányban még jóval túl is nyúlt rajta, és – mint az később kiderült – az udvar déli zárófalához csatlakozott! A falnak a keleti öntőháztól délre eső szakaszán újabb, az előbbihez hasonló kerékvetőköves kapuzat maradványaira bukkantunk. Mindezek alapján valószínű, hogy e korábbi fal által kijelölt épület az északi zárófalba is bekötött, és így az udvar (falszoros) keleti oldalát, a teljes terület mintegy harmadát elfoglalta. A két eddig feltárt kapuzat kiosztása alapján nagy valószínűséggel északabbra egy harmadik is nyílhatott rajta. Az eddigi kutatások alapján a 15. században épülhetett, s valószínűleg a 16. sz. vége felé pusztulhatott el.

MAGYAR KÁROLY

34. Budapest I., Gyorskocsi utca 6.

Ró, Á, Kk, Kú

A Budapesti Történeti Múzeum Aquincumi Múzeuma és Középkori Osztálya a Várnegyed Kft., majd a VÁR-OTTHON Kft. megbízásából szondázó jellegű régészeti feltárást végzett a Budapest I., Gyorskocsi u. 6. szám alatti (hrsz. 14117) régészeti védettséget élvező telken a megbízóval kötött szerződés alapján.

A régészeti szondázást statikai okok miatt csupán a telek középső sávjában, mintegy 6 méter szélességben lehetett folytatni 16 méter hosszán. A kiásott legmélyebb szint a mai járósinttől mintegy 4 méter mélyen található.

A feltárási területet üres telekként vehettük át. Korábban zártudvaros beépítésű, földszintes épületek álltak itt, amelyek közül az Iskola u. 33. szám alatti épület

műemléki védettséget élvezett. Ennek ellenére a házakat az 1960-as években lebontották.

Az újkori udvari kövezet felbontása után a középkor és a török kor századai során egymásra rakódott sorozatos járósíntek maradványait tárhattuk fel. A legalsó sárga agyagos járósíntre, amely a város alapítása idején keletkezett, mintegy 7–8 további köves, kavicsos járósínt került, miközben újabb és újabb feltöltésekkel emelték a szinteket egészen az újkori udvar kövezetéig. Tehát a 13. század közepétől a 19. századig 2 métert emelkedett telkünkön a terepszint. A viszonylag keskeny feltárási területen nem kerültek elő a járósíntekhez csatlakozó falak. A kutatási területen rendkívül nagy számban tártunk fel változatos korokból származó hulladékgödröket. A feltárt gödrök közül kiemelkedik néhány igen nagyméretű, mély, kör alakú verem, amelyek késő középkori, 15. század végi – 16. század eleji betöltéseket tartalmaztak, köztük több ép edényt, nagyszámú kerámiaperselyt és üvegtöredékeket.

A legalsó középkori járósínt alatt sötétbarna, tömött humuszos jellegű feltöltés fedte be a római kori maradványokat. Sajnos a római kori jelenségek jó részét újkori és középkori beásások semmisítették meg. A kutatások során előkerült egy 60–70 cm széles tört köves, földbe rakott, ÉK-DNy irányú falalapozás. A hozzá tartozó járósínt nem maradt meg. Csupán 2–3 méteres szakasza volt megfigyelhető, mindkét végét beásások semmisítették meg. A következő említésre méltó objektum egy tüzelőhely maradványa volt. Alja tört téglalából készült és agyaggal volt letapasztva, oldalát D-i irányban, egy sor élére állított lapos kő képezte. Ennek külső, D-i oldalán sárga agyagos, paticsos omladék volt megfigyelhető. Az omladék egy sárga agyagos szinten feküdt. Az objektum É-i oldalát az újkori pincejáróval bontották el. Így sem teljes kiterjedése, sem funkciója nem volt egyértelműen meghatározható. Tőle K-re apróköves, sóderes járósínt került napvilágra. Dokumentáltunk még egy szinten tört kövekből készült, földbe rakott falmaradványt, amely nagyjából K-Ny-i irányú lehetett, de az újkori és középkori bolygatások miatt nem volt egyértelműen meghatározható. Korábbi periódusból egy ÉK-DNy-i irányú agyaggal és talán osztófalainak nyomai kerültek elő. Az egyik középkori gödör és újkori fal közötti mintegy 50 cm-es felületen egy római kori kisebb gödör alatt, bolygatott sír maradványára bukkanunk. A bolygatások miatt rendelkezésre álló viszonylag kis felület nem volt alkalmas a jelenségek funkciójának eldöntésére, nevezetesen annak a megállapítására, hogy a falak sír építményekhez tartoztak-e, vagy egyéb építményekhez? A római kori leletanyagból az import kerámia (észak-itáliai és galliai terra sigillata edények töredékei) és néhány bronztárgy (fibula, veret) méltó említésre.

A szonda területén a kutatást elvégeztük, a feltárt leletanyag a Budapesti Történeti Múzeumba került.

Mivel a kutatást a statikai okok miatt csak a középső sávban lehetett elvégezni, szükséges az építkezés során

a földmunkák folyamatos megfigyelése és a várhatóan még előkerülő régészeti objektumok (falak, sírok) feltárása és dokumentálása. Ezen feltételek mellett a telek régészeti védettsége feloldható.

A római koros kutatást H. Kérdő Katalin végezte, az ásatáson részt vettek B. Sárosi Edit és Serlegi Gábor régészhallgatók.

VÉGH ANDRÁS

35. Budapest I., Szabó Ilonka utca 22.

Á, Kk

A Budapesti Történeti Múzeum Középkori Osztálya Soha István és társai megbízásából szondázó jellegű, majd megelőző régészeti kutatást végzett a Szabó Ilonka u. 22. szám alatti régészeti védettséget élvező ingatlan területén a megbízóval kötött szerződés alapján.

A feltárási területet üres telekként vettük át. Korábban a telek közepén lakóépület emelkedett, amelyet az 1944–1945-ös ostrom után lebontottak.

A kutatás elején kutatóárokkaal tisztáztuk, hogy régészeti leletek csupán a telek Szabó Ilonka utcával párhuzamos 15 méter széles sávjában várhatóak. A kutatóárókban kőből rakott falalapozások és agyagpadlók részletei kerültek napvilágra, amelyek az egykor itt állt épületekről tanúskodtak. Az utcával párhuzamosan kb. 15 méter széles sávban munkagép segítségével eltávolítottuk a hegy irányába vastagodó feltöltés rétegeit. A középkori rétegek, járósíntek ugyanis egy megközelítőleg sík felületen, teraszon helyezkedtek el.

A gépi földmunka után megkezdve a kézi mélyítést körülbelül 20 cm vastag földréteg eltávolítása után előtűntek az épületfalak és padlószíntek. Az utcával párhuzamos irányban állt Árpád-kori faházak maradványai kerültek napvilágra. Szárazon rakott köves alapozások és az alapfalak tetején húzódnó korhadat talpgerendák mutatták az épületek körvonalait. A falakon belül agyagból tapasztott járósínteket tártunk fel. Tulajdonképpen két épület egymás fölött megőrződött maradványait tudtuk kiásni a 13. század második feléből. A korábbi ház körülbelül négyzetes alaprajzú, egyhelyiséges épület lehetett, amelynek keleti, déli és nyugati falát figyelhetjük meg, az északi fal már a mai utca alá esett. A későbbi ház elnyújtott, téglalap formájú volt, legalább három helyiségből állt, a főfalak mellett osztófalait is megtaláltuk. A későbbi ház használatával is felhagytak már a 13–14. század fordulóján, a padlókat fedő rétegekből ennél a korszaknál későbbi kerámia nem került elő.

A későbbi épület DK-i sarkába a 15. század elején egy négyzet alakú, vastag köves alapozást helyeztek el, amelynek funkcióját nem sikerült megállapítani. Az alapozás nyugati oldalán égett rögös, faszenes betöltésű gödörészletet tártunk fel. Ettől Ny-ra viszont minden korábbi réteget elpusztított egy bombatölcsér, amely az 1944–1945-ös ostromban keletkezett.

A régészeti feltárást befejeztük, az előkerült épületmaradványok dokumentációját elvégeztük, további